

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه: مهدوی پارسا، حسین، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور: آیا می‌دانید که ...؟ نکته‌های پیرامون حرم‌شناسی/
نویسنده حسین مهدوی پارسا؛ برای آستان قدس رضوی
معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.

مشخصات نشر: مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۱.

فروست: رهنما: ۴۹.

شابک: 978-600-6543-64-2

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: علی بن موسی (ع)، امام هشتم، ۱۵۳ - ۲۰۳ ق.

موضوع: علی بن موسی (ع)، امام هشتم، ۱۵۳ - ۲۰۳ ق. -- آرامگاه

شناسه افزوده: آستان قدس رضوی، معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده: موسسه انتشاراتی قدس رضوی

رده بندی کنگره: BP۱۳۹۱۴۷ ۱۹۹۱م/

رده بندی دیویی: ۹۵۷/۳۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۵۷۱۱۵

۴۹ → آیا می‌دانید که ...؟ نکته‌هایی پیرامون حرم‌شناسی

نویسنده: حسین مهدوی پارسا

آستان قدس رضوی

چاپ هشتم: پاییز ۱۳۹۱ (ویرایش جدید)

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

نشانی: حرم مطهر امام‌رضا (ع)، اداره پاسخ‌گویی به سؤالات دینی

تلفن: ۰۵۱۱-۳۲۰۲۰ داورنگار: ۰۵۱۱-۲۲۴۰۶۰۲ rahnama@aqrazavi.org

به کوشش محمدحسین پورامینی

ویراستار: محمد مهدی باقری

طراح جلد: علی بیات

طراح لوگوی رهنما: مسعود نجابتی

پرسیدن برای یافتن راه، خود، ارزش است...
و هر فرهنگی که به پرسشگری بها دهد
و زیباترین، دقیق‌ترین و ساده‌ترین پاسخ‌ها را پیشِ رو بگذارد،
گسترش و دوام خود را تضمین کرده است.
مهم، انتخاب بهترین راه است...
و **ره‌نما** گامی است در این مسیر.
همگام ما باشید و با طرح دیدگاه‌های رنگارنگتان، یاری‌مان کنید.

آیا می‌دانید که ...؟

نکته‌هایی پیرامون حرم‌شناسی

درآمد

کبوترانه می‌آیی؛ با بال‌هایی سبک و سرشار از حسی تازه. دست‌هایت پُر از التماس است و دیده‌ات پُر از انتظار. هَرَوَله‌وار از وادی قُربِ گذر می‌کنی. چون ضریح در مقابل دیدگانت ظاهر می‌شود، دست بر سینه می‌نهی؛ لب‌هایت به حرکت در می‌آید و از صمیم قلب، «یا علی بن موسی الرضا علیه السلام» را بر زبان، جاری می‌سازی و ناگفتنی‌ترین سخنان خویش را با امام و مقتدای خویش، در میان می‌گذاری.

پس از پایان زیارت، جاذبه‌های حَرَم که به سبب وجود حضرت، رنگ‌وبوی معنوی گرفته‌اند،

توجهت را به سمت خویش معطوف می‌دارند. آنچه می‌بینی، ارادتی است که ارادتمندانش از سرِ عشق گذاشته‌اند و رفته‌اند و خواسته‌اند بماند تا پیامی برای آیندگان باشد: از فرهنگ و تمدن و ایمان و باورهایشان که از عمقِ جان بر اشیاء بی‌جان دمیده‌اند و به آنان، یارای سخن‌گفتن در عین سکوت داده‌اند.

گاه‌وبیگاه، پرسش‌هایی در ذهنت پدیدار می‌شود: به دنبال پاسخ می‌گردد. به سراغتان آمده‌ایم و برآنیم تا بتوانیم به اندکی از پرسش‌های شما پاسخ گوییم و دعای خیرتان را ارمغانِ راهمان سازیم.

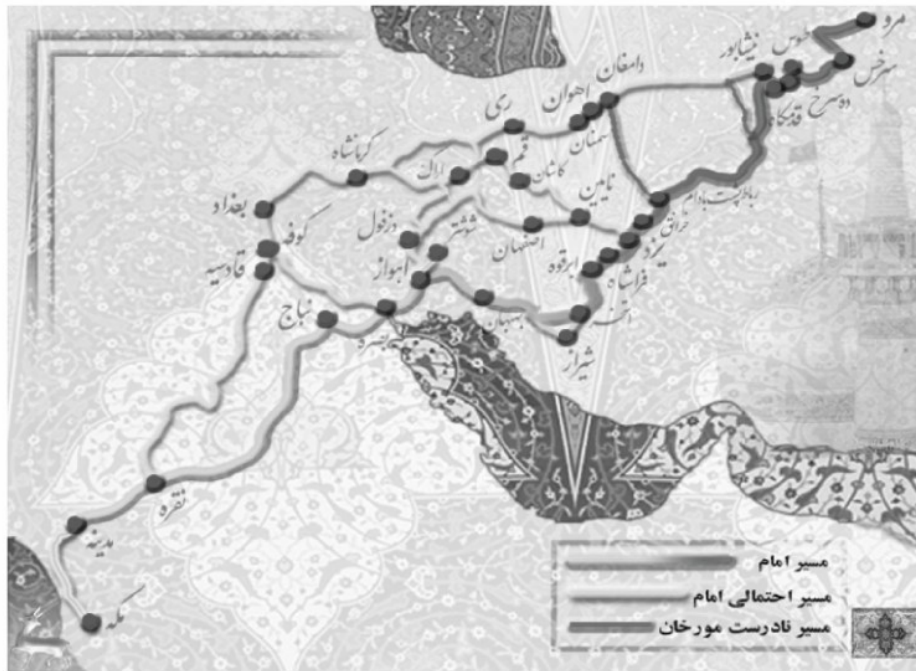

۱. آیا می‌دانید که امام‌رضا علیه‌السلام به‌هنگام ورود به ایران، از مرز شلمچه عبور کردند و در نیشابور، حدیث سلسله‌الذهب را بیان فرمودند.

امام‌رضا علیه‌السلام برای هجرت از مدینه به مَرُو، از شهرهای مدینه و نقره و بصره گذشتند؛ از دروازه ورودی شلمچه وارد ایران کنونی شدند؛ پس از عبور از شهرهای اهواز، اقلید، ابرقوه، یزد، رباط پشت‌بادام و طبس، وارد شهر نیشابور شدند.

در نیشابور، به تقاضای مردم و علمای نیشابور که اکثریت آنان از اهل‌تسنن بودند، حدیث شریف سلسله‌الذهب را بیان فرمودند. ایشان در این روایت، پذیرش توحید را به‌همراه ولایت اهل‌بیت علیهم‌السلام دژ محکمی دانستند که هر کس وارد آن شود، محفوظ می‌ماند.

پس از عبور از نیشابور، امام‌رضا علیه‌السلام وارد روستای ده‌سرخ و سپس سناباد (مشهد کنونی) و درنهایت، پایتخت حکومت مأمون، یعنی مَرُو، شدند.

۲. آیا می‌دانید که امام رضا علیه السلام دو سال و چند ماه، در کشور ترکمنستان امروزی زندگی کرده‌اند. وقتی هارون، برای جنگ، از بغداد به خراسان آمد، فرزندش مأمون نیز همراهش بود. بعد از مرگ هارون در سناباد، مأمون به مرو رفت و آنجا را پایتخت خود قرار داد. پس از جنگ

با برادرش (امین) و کشتن او، امام رضا علیه السلام را که تهدیدی برای حکومتش بود، با زیرکی تمام، از مدینه به مرو فراخواند.

امام علیه السلام نیز با طی کردن مسیر چندین ماهه، با برخی از یارانش و هیئتی که از طرف مأمون

حضرت را همراهی می‌کردند، به شهر مرزو، پایتخت مأمون، وارد شدند و دو سال و چند ماه، در این شهر حضور داشتند.

ماجرای ولایت‌عهدی، مناظرات حضرت با بزرگان ادیان و مکاتب مختلف، نماز باران، نماز عید و... همه، در این شهر اتفاق افتاد. این شهر، امروزه، در محدوده مرزی ترکمنستان واقع شده است.

۳. آیا می‌دانید که قبر بهترین و بدترین انسان‌ها، در کنار یکدیگر قرار دارد.

حضرت امام‌رضا علیه‌السلام را در سمت بالاسر قبر هارون عباسی، پدر مأمون، دفن کرده‌اند. داستان از این قرار است که حضرت امام‌رضا علیه‌السلام در سفر خود به خراسان، به روستای سناباد (مشهد کنونی) وارد شدند. ایشان را به سمت باغی بسیار زیبا هدایت کردند که امروزه، تبدیل به حرم مطهر شده است.

شاگردش، اباصلت، نقل می‌کند که روزی حضرت مرا به نزد قبر هارون بردند که در همین

باغ، زیر بقعه‌ای قرار داشت. حضرت به سمت بالاسرِ قبر هارون رفتند و آنجا به اندازه مکان قبری، بر روی زمین خط کشیدند و فرمودند: «ای اباصلت، طولی نمی‌کشد که در اینجا، گشته می‌شوم و در این مکان، دفن می‌شوم.» حضرت ادامه دادند: «مأمون برای مخفی کردن جنایت خویش، مرا تشییع می‌کند و تصمیم می‌گیرد به احترام پدرش، در قسمت پایین پای پدرش دفن کند؛ ولی به‌اذن خداوند، زمین شکافته نمی‌شود. مجدداً دستور می‌دهد که مرا پشت سر قبر پدرش دفن کنند تا قبرش، قبله قبر من قرار گیرد؛ ولی زمین شکافته نمی‌شود. باز، دستور می‌دهد در سمت چپ دفن کنند؛ باز، همین اتفاق می‌افتد و به‌ناچار، مرا در همین مکان [اشاره به سمت بالاسرِ قبر هارون] دفن خواهند کرد.»

بعد از شهادت، این پیش‌بینی حضرت به تحقق پیوست: به دستور مأمون، تصمیم گرفتند حضرت را در جهت‌های مخالفی دفن کنند که امام مشخص کرده بودند؛ ولی به محض شروع به کندن زمین، سختی زمین مانع از ادامه کار می‌شد. در نتیجه، جهت را عوض می‌کردند

و درنهایت، امام را، برخلاف میل مأمون، به‌گونه‌ای دفن کردند که هارون، دقیقاً پایین پای حضرت و مقداری نیز پشت سر حضرت، قرار گرفت.

در حال حاضر، زیر گنبد حضرت، علاوه بر قبر امام علیه السلام، قبر هارون (علیه اللعنة) نیز قرار دارد و در قسمت ورودی مسجد بالاسر، این شعر دَعِبِلِ خِزَاعِي، از شعرای تحسین‌شده حضرت، به این اتفاق اشاره دارد:

قَبْرَانِ فِي طَوْسٍ خَيْرُ النَّاسِ كُلُّهُمْ وَ قَبْرِ شَرِّهِمْ هَذَا مِنَ الْعِبَرِ

مَا يَنْفَعُ الرَّجْسَ مِنْ قُرْبِ الزُّكِيِّ وَ لَا عَلَى الزُّكِيِّ بِقُرْبِ الرَّجْسِ مِنْ ضَرَرٍ

(= دو قبر در طوس، کنار یکدیگر قرار دارند: یکی قبرِ بهترین انسان‌ها و دیگری قبرِ بدترین انسان‌هاست و این از عبرت‌های روزگار است؛ نه نزدیکیِ قبرِ آن انسان پلید به انسان پاک، نفعی به حالش دارد و نه هم‌جواریِ آن انسان پاک به انسان پلید، ضرری به حالش دارد.)

۴. آیا می‌دانید که چرا قبر مطهر امام رضا علیه السلام وسط روضه منوره قرار نگرفته است؟

ده سال قبل از شهادت حضرت به دست
مأمون، هارون عباسی برای جنگ و دفع
شورش‌های خراسان، از بغداد، راهی خراسان

می‌شود؛ تا اینکه وارد توس و روستای سناباد می‌شود و با هدف آمادگی برای جنگ، در باغ
حمیدبن قحطبه اقامت می‌کند که محلی برای ورود و استراحت و تفریحات خلفای عباسی، از
زمان منصور عباسی، بود. هارون، در آنجا، بر اثر شدت بیماری از دنیا می‌رود و در داخل همین
قصر، دفن می‌شود.

بعد از شهادت امام رضا علیه السلام، مأمون دستور می‌دهد حضرت را، به تفصیلی که در پرسش

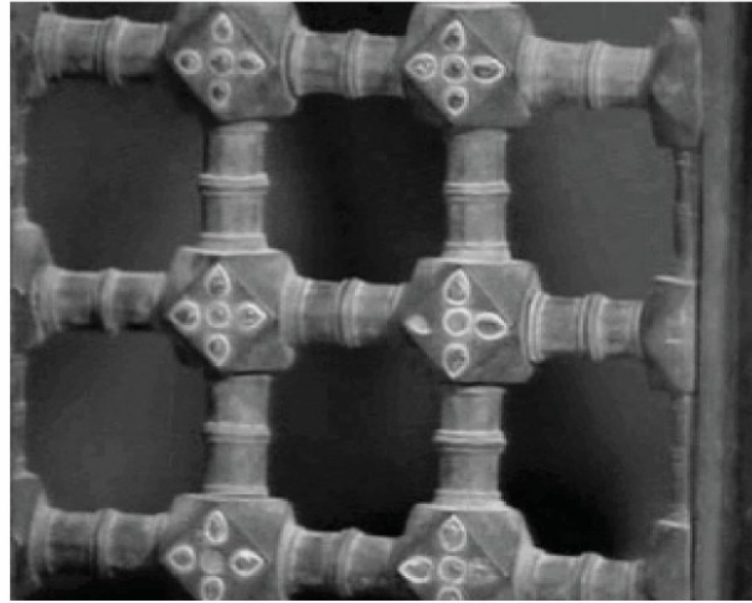
قبل بیان کردیم، کنار قبر پدرش در بقعهٔ هارونیه دفن کنند و قبّه‌ای بر فراز دو قبر بسازند. با گذشت زمان و ازبین‌رفتن عباسیان، قبر هارون در معرض بی‌توجهی کامل قرار گرفت؛ به‌گونه‌ای که حتی گاه، هنگام ورود به روضهٔ منوره، به امام‌رضا علیه‌السلام ابراز ارادت می‌کردند و به قبر هارون، لگد می‌زدند.

به‌مرور زمان، ظاهر قبر هارون نیز از بین رفت و تنها قبری که اکنون زائران به آن تبرک می‌جویند و از انوارش استفاده می‌کنند، قبر مطهر حضرت رضا علیه‌السلام است. از آنجایی که آن مکان را برای دو قبر در نظر گرفته بودند، با ازبین‌رفتن قبر هارون، قبر مطهر حضرت در قسمت متمایل به غرب روضهٔ منوره، باقی است.

۵. آیا می‌دانید که چرا ضریح دوم به «نگین‌نشان» معروف است؟

ضریح دوم، ضریح فولادی مرصع، به ضریح نگین‌نشان معروف شده است. این ضریح را در سال

۱۶۰۱ ش، به‌دستور شاه‌رخ، فرزند رضاقلی‌میرزا، نوه نادرشاه، می‌سازند و به‌صورت وقف، بر فراز مرقد شریف نصب می‌کنند. این ضریح، بدون سقف است و پنجره‌ها و شبکه‌های اطراف آن، گوی و ماسورهایی دارد که با حدود دو هزار نگین کوچک یاقوت و زمرد، تزیین یافته است. این ضریح کتیبه‌ای دارد که به‌عین مطلب مندرج در آن، اشاره می‌کنیم: «نیازمند رحمت ایزد

مستعان و تُرابِ اَقدامِ زوَّارِ این آستانِ
مَلکِ پاسبان، سبطِ سلطانِ نادر،
شاهرخ‌شاهِ الحسینیِ الموسوی
الصّفوی بهادرخان بهوقف و نصبِ
این ضریح مقدس مبارک، موفق
گردید. سنه ۱۱۶۰ قمری.»

در زمان تولیت میرزا سعیدخان،
برای مصون ماندنِ نذوراتِ داخل

ضریح دوم، شبکه و پوششی طلایی روی ضریح منور قرار می‌گیرد و بدین ترتیب، سقف آن پوشش می‌یابد. این ضریح، ابتدا، روی مَضجع شریف و سپس، زیر ضریح سوم و پس از آن، زیر ضریح چهارم در حرم جای داشته است؛ تا اینکه هنگام تعویض ضریح چهارم و نصب ضریح

پنجم، در سال ۱۳۷۹ ش، این ضریح را به‌داخل سرداب انتقال دادند و روی مرقد منور امام علی^{علیه السلام} نصب کردند. بدین ترتیب، به‌نیت واقف جامعه عمل پوشیده شد.

۶. آیا می‌دانید که ضریح فعلی، شاهکاری از ترکیب اصیل‌ترین هنرهای اسلامی است و ساخت آن، هفت سال زمان برده است.

طراحی ضریح پنجم را استاد محمود فرشچیان، در سال ۱۳۷۲ ش، آغاز کرد. قلم‌زنی، خاتم‌کاری و زرگری ضریح را استاد خدادادزاده اصفهانی و خوشنویسی آن را استاد موحد برعهده داشت. ساخت این ضریح مقدس، با کیفیت عالی و در نهایت استحکام، به وزن ۱۲ تن، به ابعاد ۳/۷۳ در ۴/۷۸ متر و ارتفاع ۳/۹۶ متر، با روکش طلا و نقره، در مدت هفت سال انجام پذیرفت. این ضریح یکی از آفرینش‌های اصیل و بدیع هنر اسلامی در دوره اخیر به‌شمار می‌رود و تمام نقش‌هایی که در آن به‌کار رفته است، بار فرهنگی دارد. در اطراف ضریح مطهر،

به‌نشانهٔ چهارده‌معصوم علیهم‌السلام، چهارده دهانه به‌شکل محراب، طراحی و اجرا کرده‌اند. سیر نقش‌ها و جهت قوس‌های آن، یکدیگر را همراهی و تکمیل می‌کند و مدار یگانهٔ آن‌ها که نهایتاً به مرکز و نقطهٔ واحدی می‌رسد، تداعی‌کنندهٔ اصل اصیل عرفانی مشاهدهٔ وحدت‌درکثرت و

کثرت‌در وحدت می‌باشد و نیز وحدانیت ذات باری تعالی و قائمیت او و نیز بازگشت‌پذیری کائنات و ممکنات به او را متجلی می‌سازد.

همچنین، گل‌های آفتاب‌گردان، به‌نشانهٔ شمس‌الشموس، و گل‌های هشت‌پر، به‌نماد هشتمین

امام، و گل‌های پنج‌پر، به نشانه پنج تن آل‌عبا علیهم‌السلام، به صورت زیبایی طراحی شده است و سوره مبارکه یس و انسان، به خط ثلث، با طلا و نقره روی آن نقش گرفته و دورِ خارجیِ ضریح را مزین کرده است. سقف و جدار داخلیِ ضریح را به سبک بسیار زیبایی خاتم‌کاری و مکتوباتی بر آن درج کرده‌اند.

۷. آیامی‌دانید که گنبد مطهر حضرت رضا علیه‌السلام و گنبد مسجد گوهرشاد، دو پوشش دارد.

گنبد منور امام علیه‌السلام را از نظر ساختمان و ارتفاع، در نهایت هنرمندی و زیبایی ساخته‌اند و دو پوشش برای آن در نظر گرفته‌اند: پوشش اول گنبد، سقف حرم و ضریح است که به صورت مُقعر و مقرنس می‌باشد و به آن، قُبّه می‌گویند و پوشش دوم که بر فراز آن وجود دارد، همان گنبد طلاست. بین این دو پوشش، فضایی خالی با بلندای بیش از ۱۳ متر وجود دارد. ارتفاع قُبّه از کف، ۱۸/۸۰ متر و تا انتهای گنبد یا بلندترین نقطه اوج محدب، در رأس گنبد، ۳۱/۲۰ متر است.

گنبد رفیع مسجد گوهرشاد نیز بر فراز ایوان مقصوره بنا شده و بر عظمت این بنا افزوده است. ارتفاع گنبد، ۴۱ متر و فضای خالی بین دو پوشش گنبد، ۱۰ متر است. سطح خارجی آن با آجر لعابدار و یک کتیبه با خط کوفی، تزیین یافته است.

۸. آیا می‌دانید که گنبد در معماری اسلامی،

نمادی توحیدی است.

قسمت پایین گنبد، عریض‌ترین قسمت آن است؛

هرچه به سمت بالاتر می‌رود، از عریض بودن آن کاسته می‌شود و از اطراف، به هم می‌آید تا اینکه در یک نقطه که نقطه انتهایی است، خاتمه می‌یابد. بر بالای نقطه انتهایی، کلمه طیبه

«الله» یا پرچم مزین به «لا اله الا الله» قرار می‌گیرد. این نماد بسیار زیبا و گویا در معماری اسلامی، حرکت از کثرت به وحدت یا همان نقص به سمت کمال را بیانگر است.

بر نقطه‌انتهایی گنبد مطهر امام‌رضا علیه‌السلام، قبل از کلمه طیبه الله، پنج گره به‌نشانه پنج تن قرار داده‌اند

و بر فراز آن، پرچمی مزین به آرم آستان قدس نصب کرده‌اند که همان لا اله الا الله است.

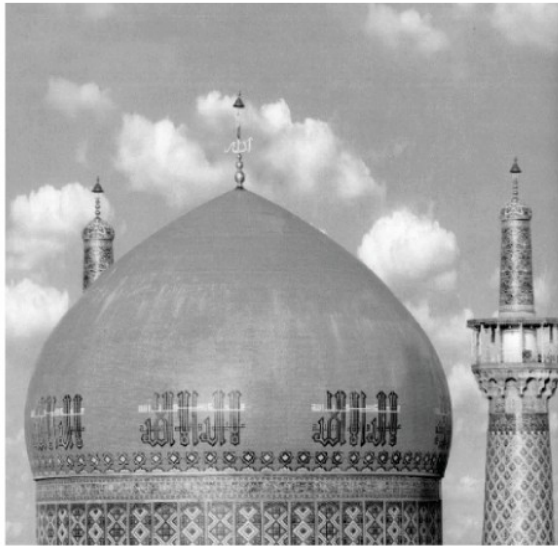

۹. آیا می‌دانید که دو مناره با نمایی استثنایی در حرم مطهر وجود دارد.

در مجموعه قدیمی آستان قدس، دو مناره طلا با اختلاف قدمت وجود دارد: یکی در جنوب صحن انقلاب، کنار گنبد طلا که مربوط به دوره

سلجوقیان است و دیگری به قرینه آن، در شمال همین صحن، بالای ایوان عباسی (ایوان شمالی) که مربوط به عهد نادرشاه افشار می‌باشد. این دو مناره به گونه‌ای قرار گرفته‌اند که وقتی زائر از خیابان امام رضا علیه السلام به جانب حرم در حرکت است، این دو مناره را در دو جانب گنبد طلا

می‌بیند، در صورتی که ترتیب آن‌ها چنین نیست و صورتی استثنایی دارد.

۱۰. آیا می‌دانید که چرا مسجد گوهرشاد جذبه و معنویت خاصی دارد؟

بانو گوهرشاد، همسر شاه‌رخ‌میرزای تیموری که

موقوفات بسیار ارزشمندی در ایران و هرات دارد، دستور داد از پول حلال، مسجد گوهرشاد را بسازند و بهترین معمار را به خدمت گرفت. قوام‌الدین شیرازی که بزرگ‌ترین معمار آن روزگار بود و امروزه، روز وفاتش در تقویم رسمی کشورمان روز معمار و معماری نام‌گذاری شده است، مردی متخصص و بااخلاص بود. وی دستور داد کارگرانی را به خدمت گیرند که در هنگام کار، ذکر خدا بگویند و تأکید کرد که حیوانات را به‌هنگام حمل ابزار ساخت مسجد، تازیانه نزنند،

بارِ اضافی بر آن‌ها سوار نکنند و از آب و علوفه‌ای بخورند که در بین راه، گذاشته بودند. خودش نیز با وضو وارد کار می‌شد.

ترکیب رنگ مسجد با زمينهٔ آبی لاجوردی، تأثیر معنوی فوق‌العاده‌ای برای بیننده دارد و بر اطراف ایوان، آیهٔ قرآن، حدیث و تقدیر از بانی مسجد به خط زیبای معروف‌ترین خطاط آن عصر، بایسنقر میرزا، فرزند گوهرشاد، به خط ثلث چشم‌نواز است.

۱۱. آیا می‌دانید که گلدسته‌های مسجد گوهرشاد، نمادی از نیایش و ورودی‌های آن، نشانهٔ خروج از ظلمت به سوی نور هستند؟

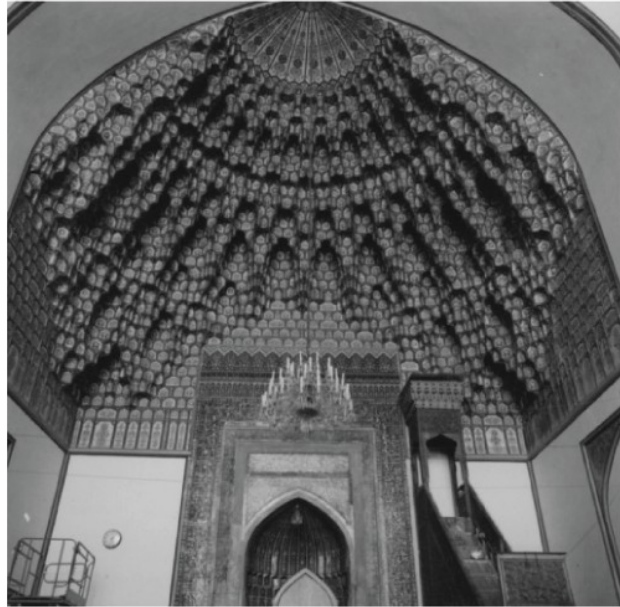
ایوان جنوبی مسجد گوهرشاد، به نام ایوان مقصوره، دارای دو مناره می‌باشد که حالت مناجات و نیایش دارند. در آداب دعاست که هنگام دعا، دست‌ها را به حدی بالا ببرید که بالاتر از سر قرار گیرد؛ این دو مناره را نیز با ارتفاع ۴۳ متر از کف مسجد ساخته‌اند و از گنبد که

۴۱ متر ارتفاع دارد، فراتر برده‌اند و چون در آغازِ دعا، بهتر است خدا را با اسماء‌الحسنی بخوانند، بر بدنهٔ این مناره‌ها تماماً اسماء الهی نوشته‌اند. دو راهروی ورودی اطراف مناره‌ها، از صحن قدس به سمت مسجد، هفت عدد هشتی دارد که برگرفته از هفت مرحلهٔ سیروسلوک (طلب، عشق، معرفت،

استغفار، تجرید و توحید، حیرت، فقر و فنا) است و به خروج از ظلمت، به سمت نور اشاره دارد.

۱۲. آیا می‌دانید که چرا در مسجد

گوهرشاد، منبری به نام منبر امام‌زمان عجل‌الله فرجه معروف شده‌است؟

برخی فکر می‌کنند که این منبر را به‌دستور امام‌زمان عجل‌الله فرجه ساخته‌اند؛ در حالی که چنین نیست. ماجرا از این قرار است که در عصر فتح‌علی‌شاه قاجار، منبّت‌کار معروفی، به نام استاد محمد نجّار خراسانی،

این منبر نفیس را در چهارده پله به نام چهارده معصوم علیهم‌السلام، از چوب گردو و گلابی، با شیوه منبّت‌کاری بسیار زیبا و بدون استفاده از میخ یا هر فلز دیگری می‌سازد. نقل کرده‌اند که در زمان ساخت، او با این امید این منبر را ساخته است که این‌شاء‌الله، امام‌زمان عجل‌الله فرجه پس از ظهور، بر فراز این منبر، برای مردم ایراد خطبه کنند. از این‌روست که در بین مردم، این منبر

به منبر امام‌زمان عَلَيْهِ السَّلَام معروف شده است.

۱۳. آیا می‌دانید که عصای نقره‌ای که دربانان به‌دست می‌گیرند، برای چیست؟

با وجود مطالعات انجام‌شده، زمان کاربرد عصای نقره‌ای دقیقاً مشخص نیست. از آنجایی که حرم فعلی، قبل از شهادت حضرت رَضَاءُ عَلَیْهِ السَّلَام روزگاری محل آمدورفتِ خلفای عباسی بوده است، دربانانی داشته است که مسلح به نیزه، از مبادی ورودی محافظت می‌کرده‌اند و تا سال‌ها بعد از دفن هارون عباسی نیز این رویه ادامه داشته است.

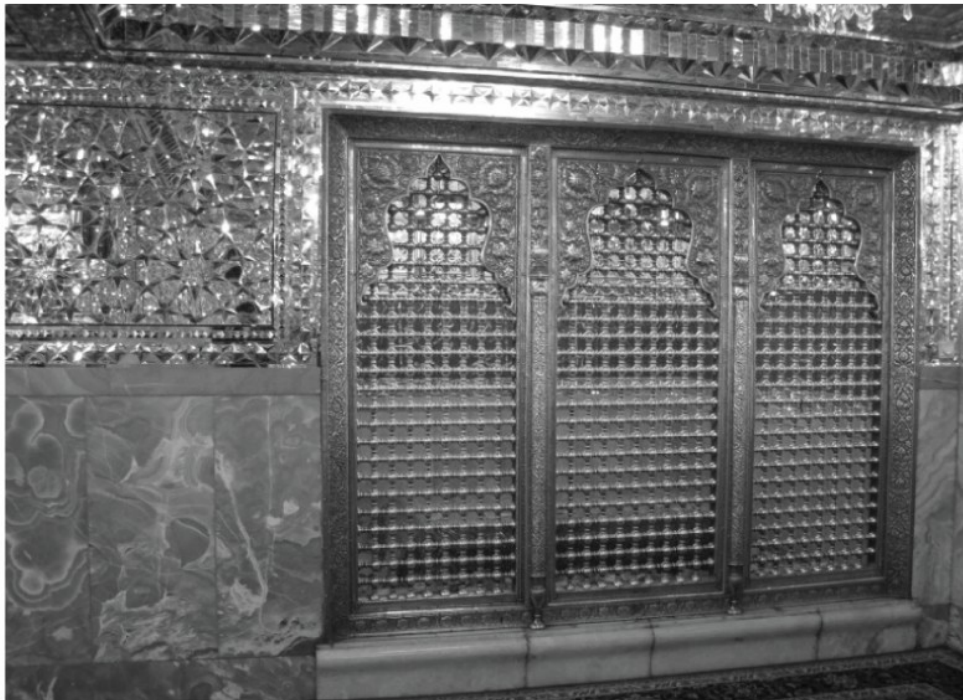
بعد از شهادت و دفن حضرت در این مکان، همین عنوانِ دربانی وجود داشته است، ولی نیزه‌های دربانان با عصاهای موجود تعویض شده‌اند و فقط دربانان هستند که از این عصاها به‌دست می‌گیرند و در کنار درهای اصلی و منتهی به صحن‌ها می‌ایستند. با وجود این، حوزه حرم مطهر را دربانان و خدام، پاسداری و نگهداری می‌کنند و زمان تشرّف متولّی، دربانان با عصای نقره

در مبادیِ ورودی به صحن، حضور یافته و وی را تا جلوی رواق‌ها همراهی می‌کردند. در موقع تشییع جنازهٔ شخصیت‌ها، بزرگان و بستگان خدمه، دو نفر دربان با عصای نقره‌ایِ خود هنگام خطبه‌خواندن برای میّت و دورزدن در اطراف صحن، از باب احترام، آن‌ها را همراهی می‌کردند. استفاده از عصای نقره‌ای بیشتر به‌منظور تشریفات است و شکوه و عظمت دربار رضوی را می‌رساند.

۱۴. آیا می‌دانید که شیخ حرّ عاملی که در صحن انقلاب مدفون است، از نوادگان حرّ بن یزید ریاحی است.

محمدبن حسین، معروف به شیخ حرّ عاملی، در جبل‌عامل لبنان و در میان خاندانی چشم به‌جهان گشود که ریشه در عاشورای حسینی داشت و نسلش به آزادمردی می‌رسید که یادش، یادآور قامتِ مردانگی است. وی در ده‌سالگی، سخت بیمار شد؛ به‌گونه‌ای که امید حیات برایش

باقی نماند. مادرش در همان لحظاتِ ناامیدی، نذر می‌کند که او را وقف حوزه‌های دینی کند. کودک در بین خواب و بیداری توفیق زیارت ائمه معصومین علیهم‌السلام را می‌یابد و با دعای امام‌زمان عجل‌التحریر شفا پیدا می‌کند.

او در محضر علمای بزرگی

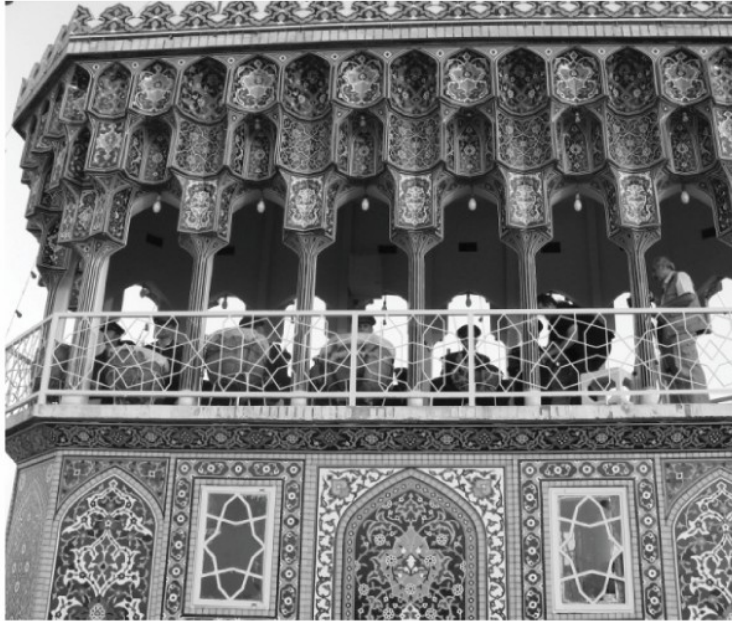
زانوی علم و ادب زده و آثار زیادی را به رشته تحریر در آورده است که کتاب گران سنگ وسائل الشیعه، از جمله آن‌هاست. این محدث گران‌مایه، در ۷۱ سالگی، در سال ۱۰۴۱ ق، دار فانی را وداع گفت و او را در ضلع شمالی صحن انقلاب، به خاک سپردند.

۱۵. آیا می‌دانید که در آوای نقاره‌نوازی در حرم مطهر، چه کلامی نهفته است؟

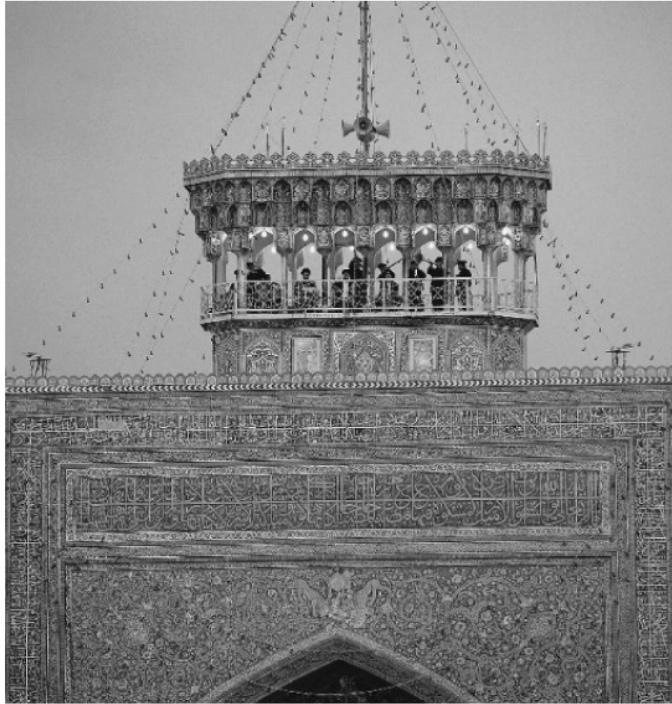
آهنگ امروزِ گرناها همان آهنگ
قرن‌های پیشین است که سینه‌به‌سینه
منتقل شده و باقی مانده است. نُت‌های
نقاره که در سه دست و به‌ترتیب اجرا
می‌شود، چنین است:

ابتدا سَرَنواز (سردسته گرنا زنان) گرنا را به‌طرف گنبد با حالت سلام می‌گیرد
و در گرنا می‌گوید: «سلطان دنیا و عُقبا؛ علی بن موسی الرضا؛» پس نوازان، هماهنگ
می‌گویند: «امام‌رضا.» سَرَنواز مجدداً می‌گوید: «امام‌رضا، امام‌رضا، امام‌رضا» و بقیه

در گُرنای می‌گویند: «غریب رضا، غریب رضا.»
 سَرَنواز می‌گوید: «یا امام غریب؛ یا امام رضا.»
 پس‌نوازان می‌گویند: «رضاجان، رضاجان،
 رضاجان.» سَرَنواز می‌گوید: «دوره
 دوران امام رضا.» پس‌نوازان می‌گویند: «ای
 دادرس بیچارگان.» سَرَنواز می‌گوید: «ای
 دادرس درماندگان.» پس‌نوازان می‌گویند:
 «فریادرس، فریادرس.»

۱۶. آیا می‌دانید که تصویر یک انسان و دو شیری که در حال خوردنِ او هستند، در قسمت انتهایی ایوان شرقیِ صحن انقلاب اسلامی، یعنی ایوان نقاره، نشان‌دهنده چیست؟

در زمان حضور امام علیه السلام، در مرو قحطی حاکم شد؛ به حدی که منابع آب شرب نیز در حال خشکیدن بود. مأمون به مردم پیشنهاد داد که از امام بخواهند تا دعا کند. حضرت به مردم سفارش

سه روز روزه گرفتن کردند و خارج از شهر، نماز باران خواندند. هنوز نماز امام پایان نگرفته بود که ابرهای بارانی پدیدار شدند و همه جا را سیراب کردند.

این اتفاق در گرمای تابستان، محبوبیت امام را چندین برابر کرد. نقل کرده‌اند که فردی

به‌نام حمیدبن‌مهران، در مجلسی که مأمون ترتیب داده بود، امام را به عوام‌فریبی متهم کرد و کرامت دیگری طلب کرد. امام که موقعیت را مهیا دیدند، به شیرهای روی پرده‌ای اشاره کردند که پشت سر مأمون قرار داشت و فرمودند: «این ملعون را ببلعید.» بی‌درنگ، تصاویر به‌صورت دو شیر زنده ظاهر شدند و او را بلعیدند؛ به‌طوری که حتی قطره‌ی خونی باقی نماند و دومرتبه، با اشاره‌ی امام، به‌جای خود برگشتند.

۱۷. آیا می‌دانید که فلسفه‌ی ساخت پنجره‌فولاد چیست؟

ساختن پنجره‌های فولاد از دوره‌ی شاهرخ‌میرزای تیموری، در جهت‌هایی که به ضریح مطهر محیط هستند، مرسوم می‌شود و تا به‌امروزه ادامه می‌یابد. هدف این است که کسانی که به‌سبب عذر شرعی یا دلایل دیگر، امکان حضور در اطراف ضریح برایشان میسر نیست، از این مکان‌ها بتوانند ضریح را مشاهده کنند و زیارت‌نامه بخوانند و اگر نذری دارند، ادا کنند و اگر در رواق‌های

تحتانی قرار دارند، جهت حرم را بیابند. برخی پنجره‌ها را چندین مرتبه، به‌دلیل فرسودگی یا توسعه، تعویض کرده‌اند. شایان ذکر است که گره‌زدنِ نخ یا قفل یا بستنِ گردن به پنجره، توصیه‌ی شرعی ندارد.

۱۸. آیا می‌دانید که بر روی کاشی‌های صحن‌های غدیر و کوثر، واژه‌های علی و فاطمه را نوشته‌اند.

صحن‌های غدیر و کوثر را در ضلع‌های جنوب غربی و شرقی حرم مطهر، با کاربری عبادی و مذهبی، به‌یاد امیرالمؤمنین علی علیه السلام و حضرت زهرا علیها السلام ساخته‌اند. بر روی تمامی کاشی‌های صحن غدیر، کلمه‌ی علی و بر تمامی کاشی‌های صحن کوثر، نام نورانی فاطمه، به‌طرز بسیار زیبایی، نقش بسته است.

۱۹. آیا می‌دانید که آئینه‌کاری‌های داخل رواق‌های منتهی به روضهٔ منوره، به زائر می‌گویند که باید با تواضع و به‌دور از تکبر، وارد حرم شود.

حتماً هنگام ورود به حرم مطهر و روضهٔ منوره، مجذوب آینه‌کاری‌های رواق‌ها شده و به آن‌ها نگریسته‌اید؛ ولی چون از قطعات کوچکی تشکیل شده‌اند که در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند، هیچ‌گاه نتوانسته‌اید خودتان را در آن‌ها، کامل، مانند آئینهٔ تمام‌نما، ببینید. این نماهای بسیار زیبا در کنار معنویتی که بر حرم حاکم است، ذهن را به یاد روایت نبوی می‌اندازد که می‌فرمایند: «فرزندم میان دو کوه که باغی از باغ‌های بهشت است، دفن می‌شود» و علاوه بر آن، می‌فهماند که برای ورود، باید منیت و بزرگ‌بینی را کنار بگذاری و با تواضع و دلی شکسته، وارد حرم شوی؛ چراکه:

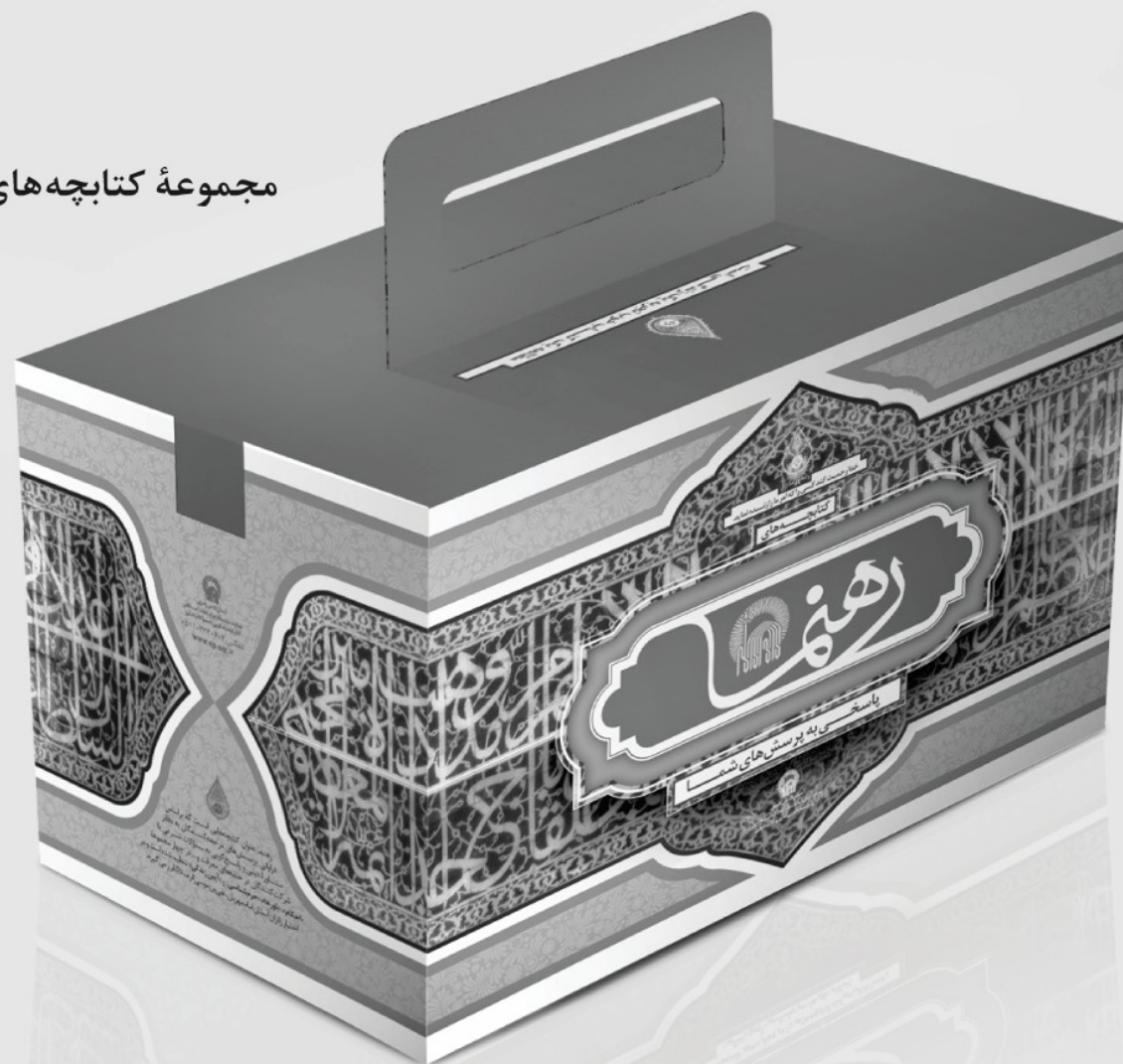
اینجا تن ضعیف و دل بشکسته می‌خرند   بازار خودفروشی از آن سویِ دیگر است

منابع

۱. عطاردی، عزیزالله، فرهنگ خراسان، عطارد.
۲. مؤتمن، علی (به‌اهتمام)، تاریخچه آستان قدس رضوی.
۳. احتشام‌کاویان، محمد، شمس‌الشموس یا ایس‌النفوس.
۴. ماهوان، احمد، تاریخ مشهد الرضوی، ماه‌نشر.
۵. مدرس‌رضوی، محمدتقی، سالشمار وقایع مشهد، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی.
۶. پسندیده، محمود، حوزه علمیه خراسان، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی.
۷. عالم‌زاده، بزرگ، به‌سوی بارگاه نور، بنیاد پژوهش‌های آستان قدس رضوی.
۸. مهدوی‌پارسا، حسین، در حریم ملکوت به‌نشر.
۹. تفسیر نمونه.

مجموعه کتابچه های رهنما

است. این مجموعه کتابچه ها در راستای اهداف و برنامه های فرهنگی و آموزشی سازمان تهیه شده است و به منظور آشنایی و تعمیق آگاهی مخاطبان از مبانی و مفاهیم دینی و فرهنگی اسلام در دسترس قرار می دهد. این مجموعه کتابچه ها در راستای اهداف و برنامه های فرهنگی و آموزشی سازمان تهیه شده است و به منظور آشنایی و تعمیق آگاهی مخاطبان از مبانی و مفاهیم دینی و فرهنگی اسلام در دسترس قرار می دهد.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.